

Излази четврком, четвртом и суботом.

ПРЕДПЛАТА: на Краљевину СХС
мјесечно Д 15; тромјесечно Д 40;
на Италију мјесечно лира 6; по-
једини број 30 центезима. Огласи
по ценику. Поједини број Д 150.

ДАЛМАТИНСКИ РАДИКАЛ

Поштарина плаћена у готову.

Издаје: Округни Одбор Народне
Радијалне Странке у Шибенику.
Одговорни уредник: Шпиро Такић.
Телефон број 60.
Штампа: Нова Штампарииа - Шибеник.

Година I.

ШИБЕНИК, сриједа 29. новембра 1922.

Број 20.

РАПАЛСКА ОБЛЕТНИЦА.

Kako prošle, obletnica Rapalskoga ugovora
dala je i ove godine povoda mnogim napisima,
deklamacijama, tužbama i manifestacijama, koje
posljednje ispoljiše se ove godine, za sreću, u
veoma uskom obimu, zbog ozbiljne naše me-
đunarodne situacije, naročito obzirom na veliki
državo-pravni i politički obrt u Italiji, koji traži
od nas raznišljenosti, staloženosti, dostojan-
stvene trezvenosti, a ne povogjenja za nekusnim
i smešnim navikama, koje mi kod drugih pravom
osugujemo. Da se obletnica Rapalskoga ugovora
spominje i da se o tom zamašitom historijskom
dogagaju govori, razumljivo je i korisno je. Ali,
ne za jalove i frazerske deklaracije ni za sitni-
čave, apodiktičke i one partizanske sudove, nego
za ozbiljno razmišljanje i sticanje one pozitiv-
ističke političke vaspitanosti, koja kod nas toliko
oskudeva.

U cilju te toliko potrebne političke vaspit-
tanosti, trebalo bi, da, prigodom Rapalske oble-
tnice, svako uzme u ruke zbirku akata i doku-
menata obelodanjenju od Prof. Šišića pod imenom
„Jadransko pitanje“ i da je sabrano prošitje,
naročito glave XXV. i XXVI. gde su izložene
audiencije naše delegacije pred Vrhovnim Save-
tom od dana 13. i 14. januara 1920. godine, kako
je to uradio ko piše ove redove, a to iso je
uradio već mnogo i mnogo puta otkako je po-
ne strahovit i neizbrisiv utisak prigodom prvoga
čitanja tih jezivih stranica naše najnovije historije.

Iz najnovije publikacije istoga prof. F. Ši-
šića u „Njivi“ doznajemo, da je Italija, kao cenu
za ulazak u rat na stranu Antante, tražila, u me-
morandumu prikazatom na 9. III. 1915. Foreign
Office-u u Londonu, čitavu Dalmaciju, neutrali-
zaciju crnogorske obale i protektorat nad Albanijom.
Na oštro protivljenje Sazonova Italija po-
stavi 29. marta „poslednju propoziciju“, po kojoj
je tražila sve otoke i Dalmaciju ubrojiv Pelješac.
Grey je te uslove italijanske nalazio prihvatljivi-
m. Sazonov je dalje nastavio ogorčenu borbu
protiv italijanskih prohteva. A kraj, Francuska je
urgirala ulazak Italije u rat krajem aprila; ruski
prodor kroz Karpatе nije imao uspeha; ruskoj
vojski ponesta toповска municija; bila je javljena
velika austro-nemačka ofanziva u Galiciji. Rusija
je morala popustiti. I tako bi sklopljen London-
ski Ugovor.

Iz ovoga možemo videti, šta smo mi za
rata bili za velike saveznike Francuze i Engleze.

Na mirovnoj konferenciji trebalo je izdej-
stvovati ili od Italije odreku na Londonski Pakt,
ili od Francuske i Engleske izjavu, da se ne
smatraju obavezane na izvršenje toga pakta. Nije
se moglo postići ni jedno ni drugo. Unatoč
snažnom istupu predsednika Wilsona, Francuska
i Engleska na posletku beše prinuđene da za-
ključe: ili pogodbeno rešenje spora, ili aplika-
ciju Londonskoga Pakta. To Clemenceau kaza
otvoreno našim delegatima Trumbiću i Pašiću
na audienciji 13. januara g. 1920. Danas treba da
završimo ili ne: treba kazati da ili ne. Ako
bude ne, onda će Londonski Pakt biti apliciran.
Aranžman Lloyd George-a, Clemenceau-a i
Nitti-a sadržavao je u glavnome ovo: Rijeka
(grad) slobodna država pod garantijom Lige
Naroda, a pravom da bira diplomatsko zastup-
stvo. Pristanište i železnica pod nadzorom
Lige Naroda. Sva železnica od Reke prema se-
veru kroz Postojnu na teritoriju naše države.

Zadar u granicama opštine slobodna država pod
garantijom Lige Naroda. Italiji Lošinj i Vis. Svi
drugi otoci nama. Svi otoci u Jadranu demilita-
rizovani. Italiji Valona. Nama Skadar, Drim, Sv
Ivan Medovanski.

Raspravu sa savezničkim premijerima vodio
je delegat Dr. Trumbić.

Clemenceau je govorio: Veoma će teško
biti, ako ne moguće da dobijete štogod bolje.
Tražim iz pune moje vlasti u ime engleske vlade,
u ime francuske vlade, pače mogu kazati i u
ime Evrope da poradite oko toga; da nam rad
bude okrunjen uspehom, tako da još danas uz-
mognemo da njime završimo (Nitti je čakao u
bližnjoj sobi, jer su svi držali za sigurno da će
se sve svršiti onoga dana). Pogrešno je misliti
kod stvaranja aranžmana da vreme stoji i da
se ništa ne će promeniti. Sve se menja, moj
drugi prijatelju. Treba dakle da prihvatite priliku;
ako je ne ćete, onda ja više ne mogu rasprav-
ljati. Mi smo prinuđeni da se vratimo na Lon-
donski Pakt, a mir neće nikad biti gotov. U po-
litici ima vazda momenata, kad treba imati hra-
brosti i kazati: da ili ne; osebina je državnika,
da se umiiju odlučiti. Državnik je onaj, koji zna
preuzeti odgovornost.

Naši delegati nisu za nesreću imali snagu
da preuzmu odgovornost za prihvatanje onda-
šnjega rešenja. Dr. Trumbić je odgovorio Cle-
menceau, da bi voleo da ga u tom času nema,
jer toliko mu je bilo žao da zahvaljujuć nije
mogao da kaže: prihvaćam predloženo rešenje.

Kad je Clemenceau ozvoliojen neuspехom,
predbacio, da zapauza u tome nepomirljiviji hr-
vatski uticaj, da šta Srbija ima stekla je svojom
krvju i bila je od prvoga dana na strani antante,
a Hrvatska da je bila s druge strane barikada
i hrvatska se krv više prolevala na drugoj strani,
morao je, naravno, i delegat Pašić da afirmiše
solidarnost Srba sa svim interesima braće Hrvata
i Slovenaca.

Ali, da je g. Trumbić, kao predstavnik i
celokupnih državnih interesa i kao predstavnik
užih interesa hrvatskoga dela našega naroda
znao onih historijskih predsudnih dana 13. i 14.
januara 1920. imati vidovitost velikih umova, ili
barem da je znao duboko shvatiti diplomatsku
situaciju, ceniti veliku korist površenih sporova,
osetiti strah pred nezvesnom budućnosti, raču-
nati i sa pogoršanjem koje prirodno može da
nastupi u svakoj ljudskoj situaciji, imati hrabrost
preuzimanja velikih odgovornosti o kojoj mu je
govorio, francuski državnik, bilo bi kazno Cle-
menceau i Lloyd George-u, koji su ga molili u
ime Evrope: prihvaćam. Odlbiti ono rešenje, koje
bi se bilo izvršilo vlašću Konferencije Mira, ga-
rantijom Francuske, Engleske i Lige Naroda,
moglo se je samo ako je postojala puna sigurnost
da će Amerika zagaziti u rat protiv aplika-
cije Londonskoga Pakta. A te sigurnosti, a ni
verovatnosti zato nije bilo, niti ih je za ikoga
razumnoga moglo biti.

Kad pomislimo, da smo u početku god.
1920., pod vladom g. Nitti-a, po vlasti Konfe-
rencije Mira i Lige Naroda mogli urediti i do-
kračiti naš teški spor s Italijom pod napred
pobrojanim uslovima, a kad gledamo sadašnjicu,
hvata nas jeza. Propuštenu priliku nikad ne po-
vratismo. Naša je situacija postojala uvek gora.
U Rapalu morasmo obrazinom slobodnoga ugo-

varanja prekriti prihvatanje diktovanih nam uveta.
Kako znamo iz zelene italijanske knjige, Fran-
cuska i Engleska potpuno nas izručile uvigjav-
nosti i velikodušnosti Italije. I, što još danas
nismo posvršili naš spor s Italijom, logična je
to i direktna posledica na našu štetu iz temelja
izvršenog obrta u političkoj i diplomatskoj
situaciji.

Mi smo pogrešili. Sad ispaštamo. To naj-
dublje mora da oseća i shvaća g. Dr. Trumbić.
Ipak ljudi oko „Slobodne Tribune“ vide uzrok
našem jadu, samo u tome što je naša vlada
samo znala da puzе pred italijanskom. To je po-
litičko banditstvo!

Treba da se politički istinski vaspitavamo.
a to možemo ako znamo gledati realnosti u oči,
priznavati greške, ceniti pravu svoju snagu, biti
realni, i, nada sve, kaniti se političke razme-
tljivosti.

J.

Писмо из Београда.

Пред владином кризом. — Наши односи
с Италијом.

У Београду, 24. новембра.

Према садашњој унутрашњој политичкој
ситуацији данашња г. Пашићева влада налази
се непосредно пред кризом. У више махова ми
смо на овом месту изнели врло много узрока
тежине њеног положаја. Сада се све
може поновити, са једином додатком, да се криза
врло тешко може избећи. Можда ће избити и
пре но што ово писмо стигне до читалачке
публике. Умало то јуче није било. Јуче се озби-
љно говорило у редовима опозиције, да ће
на пленарној седници Законодавног Одбора
при расправи чиновничког закона, влада тешко
испловати. И ко зна да ли би и испливала,
захвалујући неоложном државу једног дела
демократе, да седница није заључена и идућа
заказана у половини дискусије о члану 4.
тачка 7, по коме: „Државни чиновник не може
бити лице које јавно пропагира начело про-
мене државне форме и начела противправне
промене државног поретка“. Од решења, одно-
сно пријема или непријема овог члана влада
прави питање. Опозиција то зна и настоји, да
је, користећи се скретањем једног дела демо-
крата, на томе обори. У чију корист и за чији
рачун — видеће се доцније, ако опозиција у
томе успе.

Вероватно да опозиција за тај случај ра-
чуна са евентуалним доласком у Београд Хр-
ватског Блока Међутим, тај њен рачун могао
би бити и погрешан. Пре свега, још није јасно,
да ли ће Хрватски Блок, као парламентарна
група, уопште доћи у Београд и узети учешћа
у раду Народне Скупштине. С друге стране,
компактност опозиције, као целине, постала је
сумњива од часа отварања преговора г. Корш-
чеве групе с владином већином за улазак у
владу. Најпосле, за случај неспособности вла-
дине, ма из чије средине била, да ради с На-
родном Скупштином, није неоправдано питање:
коме или којој групи би Круна поверила ман-
дат за изборе? Могло би бити погрешно
веровање, да ће Монарх претпоставити групу
претежно републиканских начела, ако Хрватски
Блок дотле не би еволуирао и преко ноћи
постав монархистички.

Свакојкако, идемо у сусрет врло ин-
тересантним догађајима по питању сређивања на-
ших унутрашњих питања. Не мислимо да ће
они негативно дејствовати на наш политички
и државни живот. Пре се може тврдити про-
тивно. Сви ми желимо да ствари крену на
боље и зато се с овом изгледу на бољитак
само можемо радовати.

Наши односи с Италијом никако се још не раабистрају. Реч г. Мусолинија, председника италијанске владе и тако рећи диктатора Италије, да ће извршити све закључене и потписане уговоре, прилично је компромитована његовом изјавом, да ће оне уговоре који се покажу непрактични настојати измјенити и на задовољство заинтересованих страна, јер је тиме дао на знање да може оспорити практичну примену, односно извршење и Рапалског Уговора.

Од не мањег је значаја за наше односе с Италијом и његова изјава, да воли херојске Србе, али не толико и Хрвате и Словенце, да ће увек Италија бити у интимном пријатељству са Србијом, али не и с Краљевином Срба, Хрвата и Словенаца и, — примлајући концепцију г. Анте Трumbића о двема националним душама: источном или српском и западном или Хрватском, и двема политикама и политичким тежњама: првом, српском, са изласком на Солун и другом, хрватском, са изласком на Јадранско Море, — да Србија окрену своје политици с обала Јадрана и упуту је на њен природан излас: Солун. Овим је г. Мусолини, јасније но што је ико могао очекивати, обележио своју политику према нама и нашој држави и своје тежње према нашим претежно хрватским крајевима. За нас није овако држање г. Мусолинија важно по томе, што оцртава и његову необично слабу страну једног одговорног државника, колико по нескривеним намерама према нашој држави као једној међународној целини.

Држимо да није рђаво што је г. Мусолини у досадашњим својим изјавама био овако јасан и одређен „Упозорен као и спасен!“ — каже наш народ. На нама је да г. Мусолинија добро чујемо и да његове изјаве ни за час не изгубимо из свести. Браћа Хрвати, који су до сада, својом чежњом за подвојеним животом, и нехоте, можда, слабили државу и унутра и стога, и несвесно служили, на своју сопствену штету, политичким тенденцијама, које је г. Мусолини необично јасно манифестовао, могу из овога црпили непогрешивих поука, ако не ни у чему другом, а оно бар куда не смеју да иду.

Можда нећемо погрешити, ако кажемо да ће г. Мусолини разочарати Италију и уништити наде које су италијански грађани полагали у његов долазак на управу земље. Али ће наш народ бескрајно погрешити, ако правилно не оцени његове изјаве, јер оне нису само изјаве г. Мусолинија, него и чежње свију италијанских шовиниста.

Н.

„Просвјета“ и наша села.

Сви ми, који живимо по селима, осјећамо дисхармонију између наше националне идеологије и реалности. С једне стране идеална слика нације са Немањинима, Св. Савом, Косовским витезовима, а иза њих „себци“, али са великом душом, затим потпуно једначене и душевно прекаљење и преображење цијелог народа у робовању, па борбе за ослобођење и човјештво уопће, гдје поред Карађорђа и Милоша свијетле Доситеј, Вук, Његош и други формирају у нашој души једну живу, тваралачку енергију, чији континуитет пратимо кроз стољења унатраг, и стварамо визију кроз стољења унапријед.

С друге стране сељак наш, у правом смислу ријечи, го и бос, гладан и жедан, без веселог погледа у будућност, са нешто мало поноса из прошлости живи у биједи и невољи, са једном бригом: како ће се прехранити?!

О култивисању душе, о развијању тежње за истином, правом и љепотом — ни говора нема Срећа је, што још српска светосанска црква врши макар и у малој мјери, ту мисију међу простим свијетом. Да нема у крви народа нечега отменог, царског, што макар за час бљесне, тешко искушење савдало би наше људе, што хоће масе напријед да поведу. Политичаре задовољавају много пута и успјеси са куглицама и бројевима, али је то мала утјеха за оног, ко сваки дан са сељакм живи.

Није само питање такта него проблем живота биједну рају довести до препорода,

јер је наша социологија душевна: Индивидуални раавитак без обзира на друштво за нас је апсурд. Њок. Онисим Поповић на збору Задруга у Книну то је лијепо изразио у једној дивној слици: Кад гледамо водене слапове капље у заједници показују нам сву љепоту, а која се сама одвоји, како је ништавна!

У таквом положају и расположењу кад нам се наметне питање како ћемо просвјевити наше масе — како ћемо у нашем народу утврдити једно друштво, чији је главни задатак да раснијетли сву љепоту наше расе, да открије све велике личности и велике покрете у нашем животу, да научи свијет, да нам без просвјете спаса нема, па да се окупили сви у једном лијепом друштву као што је „Просвјета“, морамо бити на чисто како ћемо тај рад по нашим селима почети, и што је могуће у почетку учинити.

У народу, који се налази у најтежој борби за опстанак сами идеални мотиви неће много помагати. Ни „Лијепа књига, ни читаоница, ни предавање, ни алфаветски тељачеви — неће много масе покренути, и ако обилићка ђуд није сасвим загушена. Ко буде умно саставити, лијепо са корисним, тај ће погодити прави пут. Зато је прво питање у једном селу основати Земљорадничку Задругу Помоћу Задруге настојати побољшати производ земље у рационалну земљарину уопће. У сточарству исто тако. Заједничко набављање и заједничко продавање ствараће и јаче везе о заједници. Затим долази читаоница, сијела, предавања. Дух цијелом том раду даје „Просвјета“ Земљорадничке Задруге подигнуће на висину и одржати само правац „Просвјете“. Саме по себи Задруге без тога духа неће никад напредовати. Као што су сјеверне земље тек онда почеле напредовати, кад је унешена наука у практични живот, тако ће и код нас бити. Прости народ ипак почиње увиђати да су сода времена друкчија и да друкчији начин живљења мора бити.

Наш сељак из искуства зна чињенице, н. пр. да је некад без икаквих лијекова живио. Али сад види, да без лијекова не може живјети. То опажа и за земљу, да је треба „лијечити“. Опажа корист и потребу машине у радњи Уопће узевши: биједа га доводи до нових мисли. Тако иако по мало постаје наш човјек просвјевитији, а ради сталне везе са природом, ради моралних врједности које у крви носи, ради макар и слабог континуитета у развитку тих врједности, код нас се појачаје стварати посебан тип наше народне просвјевитности, пун душевне топлине и свијетлости.

Кад у сваком нашем селу буде Земљорадничка Задруга, кад се упуту правцем, који „Просвјета“ проплагаира, знајући да са бригом о љебу треба да иде и брига о души, онда ће започети нов њивот по нашим селима. „Просвјета“ треба најрије да окупи све просвјевитије људе, а ови да организирају помоћу Задруга непросвјевитени свијет, па да се даље сви заједно развијају.

Послије тих почетака долазе практична питања: да у својој средини имамо Савез Задруга, Обласни Одбор „Просвјете“, Ђачки Конвикт, с нарочитим обзиром за спремање сеоске интелигенције и са свим овим у вези народну школу за нашу сеоску дјечу ради припремања за пословање задруга и са нешто ширег образовања, да се преко њих сав тај рад по селима може упутити. Уз то и лист за нар. просвјевитивање.

Те четири установе (Савез Задруга, Обласни Одбор „Просвјете“, Ђачки Конвикт и Народног универзитета) са једним идеалом, треба да се скоро остваре!

Лазар Матић,
обл. секр. „Просвјете“!

Економско - финансијски преглед.

Измјена новчаница.

Поред свих обећања ово животном питање наших привредних кругова не приводи се још крају. У једној представи, упућеној г. председнику Министарског Савета од стране опћина из реокупираних дијела Далмације, изнијети су необориви докази, да је ријешене о измјени круна по релацији 1:4 за 100.000 круна и 1:6 за суме преко тог износа тешко погодило народ на овом и сувше напаћеном дијелу наше Отаџбине, и да би та одлука, кад би се по којој злој срећи реализовала, погодила баш оне, које је, тенденцијом својом, хтјела да заштити, а не оне, које је имала да погоди. Због неколико ратних богаташа, којима држава може у свако доба одрежати порез на ратну добит према њиховој економској снази и условима под којима су дошли до богатства, не би требало чинити неправду ситним посједницима круна и то није разлог да се изазива банкрот привредних снага из прве и друге зоне и удара по и иначе пострадалим грађанима овога краја.

Увидјевши неприродност таквог категорисања грађана у неједнакој релацији измјене, и неправду, коју би учинио са раније обављеном измјеном круна у ослобођеним крајевима, гдје је вршена измјена по релацији 1:4 без икаква ограничења, Министарски Савет измјенио је ту одлуку и претегао иста начела измјене новца и на реокупирани територији Далмације по релацији 1:4. Али послје тога ријешена чули су се опет гласови, да је и та одлука повучена и да ће држање владе по том питању бити овисно о суми, која ће бити пријављена на измјену у трећој зони и на Сушаку.

Кад би та верзија била тачна, а изгледа да је, том становишту владе мога, за учинити крупне зајмерке. У првом реду није праведно, да већ испражњени крајеви чекају на потпуну измјену у свим другим неослобођеним дијеловима, а још мање је праведно да сума приказаног новца у тим крајевима утиче на измјену у зонама, за које је већ утврђено, да нису прешле границе фактивне финансијско-економске снаге њених грађана, јер је комисија колико у првој толико у другој реокупираној зони Далмације нашла мање новца но што је и сама рачунала да ће га наћи. Осим тога нема разлога да се са дефинитивном измјеном зављачи ни стога, што је измјена на Сушаку већ спроведена, и то без икаквих ограничења и одбитака, у релацији 1:4.

Него да нас допиру гласови, који грубо компромитују добар глас наше државе и вријећају основне принципе на којима почивају модерне демократске државе, да је наиме Министарство Финанција наредило комисији за измјену новчаница у Сплиту, да прибере податке о таквим износима преко 100.000 круна, који су на измјену предале Тежачке, Потрошачке и Земљорадничке Задруге, јер да је само такве колективне правне личности доби у обзир за праведну измјену у релацији 1:4, док за остале приказиваче преко 100.000 круна да има остати досадања 1:6.

Не дајући овим гласовима значај, који они можда немају, ми се за сада ограничујемо на примјетбу, да би се изведе те замисли слабо подударало са појмовима о подједнаким правима грађана у држави и да би то поновно категорисање створило код доброг дијела народа оправдано незадовољство због тог запоставања и убила вјеру у државну правду и њену мудрост.

И стога што већ постоји прецеденс са измјеном обављеној на Сушаку у свој ширини према свима и свакоме, и зато што је наша привреда довољно страдала за вријеме талијанске окупације и усљед поразних посљедица због дугог зављачења са дјеломичном и дефинитивном измјеном, правда, национални и морални обзир ишту, да се дефинитивно пристрани измјени новца на реокупираној територији Далмације по релацији 1:4, као што је учињено и на осталој нашој територији. Свако одлагање, у ово оскудно доба, губитак наше привреде пополо би до таквих размјера, који би наш трговачки свијет, у колико већ није, одвео потпуно ка економском банкроту.

— Укупни приходи наше Краљевине према државно министру финансија износе 8.935.426.819 динара. Према томе би „сулци“ износио 815.000 динара.

Градске вијести.

1. Decembar. U petak se navršuju ravno četiri godine, od onoga velikoga, historijskoga dana, kad su Srbi, Hrvati i Slovenci, koji su kroz vjekove stjenjali pod tuđinskim gospodstvom u propaloj Austro-Ugarskoj monarhiji, jednodušno 1. decembra 1918. god., pozdravili tadašnjeg Regenta, narodnoga Kralja Aleksandra I. Karagorgjevića i na Njegova usta pozdravili naše narodno i državno ujedinjenje. Toga je dana bio udaren temelj našoj državi, i on nam zato mora biti svet, i toga dana se moramo okupljati svake godine na svečani zbor, da taj veliki događaj proslavimo zajednički i tom proslavom ojačamo našu narodnu svijest, jer samo onaj narod, koji je svjestan svoje slobode, svoje snage, može da se razvija i stvara povoljnije uslove za budućnost. 1. decembra je jedan od najljepših i najsvjetlijih dana naše historije, toga dana počinje novi život našega cjelokupnog naroda i za to taj dan mora da nam bude svet.

Iz uredništva. Radi nevremena bila nam je prekinuta električna struja, te list nije mogao izaći u utarak kao redovito. Slijedeći broj našega lista izaće u subotu.

Lična vijest. Sinoć su liječnici i osoblje Zemaljske Bolnice priredili oprosnu večeru dru. Ugu Botteri, koji odlazi u Zagreb, na svoju novu dužnost. Dr. Botteri digao je šibensku bolnicu na glas jedne od prvih naših bolnica svojim trudom, neumornim radom i spremom, i njegov odlazak znači veliki gubitak za bolnicu i Šibenik.

Snijeg i nevrijeme. Dok je sve do u nedjelju poslije podne bilo lijepo vrijeme, pred večer počelo je da se oblači i da duva sve to jači vjetar. Cijelu noć od nedjelje na ponedjeljak duvao je silan vjetar, tako da ni parobrodi nisu mogli da saobraćaju. U ponedjeljak oku podne počela je da pada kiša, a oko dva sata poslije podne, stao je padati snijeg ispočetka polako i zajedno s kišom, a poslije sve gušći i gušći i bez kiše. Snijeg je padao do kasno u noć. Temperatura je naglo pala, te je termometar u šest sati na večer pokazivao — 4° C. U noći je vjetar nešto popustio. Jučer su u utarak došli parobrodi iz okolice, ali s velikim zakašnjenjem. Također su bili u velikom zakašnjenju i parobrodi iz Bakra i za Bakar, kao i željeznica iz Splita i Knina. Jučer se je izvedilo i zaduvala je bura.

Grudanje. Odmah čim je snijeg počeo da pada, mladost vesela izletjela je na ulicu, kupila snijeg i nabacivala se s njime. Jučer u jutro ina Poljanj, obali i po ulicama išle su poveće skupine mladića, koje su uz smijeh i vesele povike navaljivale s grudama snijega na prolaznike. Gospodice bile su im najmiliji lov. Sa svih strana saletili bi žrtvu i bez milosrđa na nju udarali, dok im nebi utekla a druga, nova dopala šaka. Pošto se sada snijeg počeo da topi, a lako se može sa snijegom zamotati i kamen u grudu, bilo bi dobro da pol. vlast zabrani grudanje, da se tako izbjegne eventualnog nesreći.

Sretno se spasili. U nedjelju pošao je direktor Sprske Banke g. Čedo Bauer sa ovcim društvom svojim motorom na izlet. Pred večer našli su se daleko izvan zaliva. Nato se počelo naglo oblačiti, a vjetar sve to više dizati. Spremala se prava oluja. Sve ladje bježale su u luku. Najednom je motor izdao, i prije veselo društvo, najednom se uozbiljilo. Jedara ni vesala nije bilo, a more počelo da se ježuri i pjeni. Uzaludno je bilo svako naprezanje, motor nije htio nikako da se upali. Izletnici su bili u očajanju. Noć se približava, oluja prijeti, a oni daleko od kraja. Davali su znakove i zvali, ali niko nije odgovarao niti se javljao. Što da se radi? Da strah i očajanje bude još veća, najednom se na motoru upali benzin i plamen počeo da liže. Jedni su već bili počeli da se svlače i sazuvaju, pa da skaču u more. G. direktor, spretna i hladnokrvna, stao je da gašati plamen, te ga je ubrzo i ugasio. Svima je odaleno i ako sva opasnost nije bila uklonjena, jer se more sve to više dizalo. Ali ubrzo uspije i motor urediti, te pošto su Vodice bile najbliže,

motor se zaputio ravno u Vodice. Jučer u jutro g. Bauer sa društvom povratio se natrag, te se samo njegovoj vještini i hladnokrvnosti može zahvaliti, da se nije dogodila nikakva nesreća i da su se svi sretno spasili.

Zahvala. U nedjelju na večer pred olujom koja se je spremala, morali smo se svratiti motornim čamcem u Vodice. G. Ante Čičin-Sain, trgovac, spazivši nas, odmah je istrčao preda nas i uveo nas u svoj poštenu i rodoljubni dom. Sve što je imao stavio je na naše raspolaganje. U svom gostoljubivom domu pogostio nas onako, kako to može samo pošteno jugoslavensko srce, a uz to nas zabavljao svojim duhovitim šalama. Ne zaboravljajući ovaj srdačni doček, zahvaljujemo i ovim putem njemu, kao i cijeloj njegovoj plemenitoj obitelji. — Čedo Bauer, Ivo Baljkas, Vinko Delalle, Ante Gamberasi, Ivo Bettini, Vinko Katić, Spiro Čakić.

Paketi za Čehoslovačku. Udruženje Trgovaca, Industrijalaca i Obrtnika za sjevernu Dalmaciju u Šibeniku donosi do znanja interesiranih poslovnih krugova, da na temelju obavještenja sa strane Čehoslovačkog Konzulata u Splitu kod uvoza poštanskih paketa u Čehoslovačku ne treba istodobno podnositi uvoznu dozvolu, već ista se može dobiti tek naknadno kod nadležnih vlasti. Preporučuje se ipak, da se otpremać prije otpreme pošiljke informira, jeli uvoz dotičnog predmeta uopće dozvoljen. Paketi sa uzorcima, u koliko isti nisu podložni carini, dopuštaju se uopće bez uvozne dozvole.

U fond za gradnju kupališta na „Jadrili“ dopriniješe prigodom smrti blagopok.

gosp. Melka Rajčević: gg. Pio Terzanović din. 25. Josu Jadronja din. 20. Ante pl. Vidović din. 20. Stevo Mandić din. 20. Ettore Zorzenoni din. 10. Vinko Šupuk din. 20; prigodom smrti gosp. Ante Montana: gg. Pio Terzanović din. 25. Vinko Šupuk din. 10; prigodom smrti gosp. Tome Bogdan: gg. Braća Iljadica-Grbešić din. 10. Marko Protega din. 10. Firisin Josip din. 10. Vinko Šupuk din. 10. Pio Terzanović din. 20; prigodom smrti gosp. Roberta Zarković: gg. Braća Iljadica-Grbešić din. 10. Ante Frua din. 20. Vinko Šupuk din. 10; prigodom smrti pok. Josipa Kulić: gg. Braća Iljadica-Grbešić din. 10. Stevo Mandić din. 15. Vinko Šupuk din. 10. Ettore Zorzenoni din. 10. — Uprava svima harno zahvaljuje.

U fond Sokolskog društva u Šibeniku darovaše: da počasti uspomenu pok. Josipa Kulić: Iva Trkalj din. 5; da počaste uspomenu pok. brat. Antuna Cvitkovića: po din. 25 Šare Ante Stipin i Jakov Terzanović; po din. 25 Lušić Andrija, Braća Laurić i Iljadica Ante Krstin; po din. 10 Krešimir Novak, prof. Bruno Marčić, Škarica Mirko, braća Stegić, Tarle Jerolim, Iljadica Dinko Matin, Juras Ivo Markov, Iljadica Šime Rarić, Štambuk Ante i Babić Filip; po din. 5 Marčić Mihovil i Trkalj Ivan. Darovateljima starešinsvo harno zahvaljuje.

Darovi Uboškom Domu. Da počaste uspomenu pok. A. Bontempo: Amadea Brchich din. 100. Rade Šare din. 50; da počaste uspomenu pok. Marc Derado: Lučev Ante din. 20. Dr. Juraj Jurin din. 10. Darovateljima harno zahvaljuje.

Brzobjavne i telefonske vijesti

(Posebni izjaveštaji „Dalmatinskog Radikala“).

Pašić o situaciji.

BEOGRAD, 29. Ministar predsjednik Pašić na jučerašnjoj sjednici radikalnog kluba održao je kratki ekspozje u kom je konstatovao da je naša unutrašnja situacija vrlo teška i da treba naći izlaz iz nje. O Hrvatskom Bloku i koaliciji nije ništa govorio. Diskusije nije bilo.

Ratifikacija konvencija s Italijom.

BEOGRAD, 29. Jučer je održao sjednicu min. savjet, na kojoj su ratifikovane neke konvencije s Italijom. Dalje je zaključeno, da se invalidski zakon iznese pred Skupštinu 2. decembra.

Isključenje frankovaca iz Hrvatskog Bloka.

ZAGREB, 29. Glavno frankovačko glasilo „Hrvatska Misao“ donosi saopštenje Hrvatske stranke prava, koja odbija svako sudjelovanje u parlamentarnom radu beogradske Skupštine, dok se ne promijeni režim i obavi revizija Ustava. Oni su voljni sudjelovati u akciji za sporazum između Srba i Hrvata i to samo onda, ako se povrati predašnja politika od 1918. godine. Glede sjednice izvršnog odbora Hrvatskoga Bloka, „Hrvatska Misao“ veli, da su Radić i Lorković nekvalifikovani. List nadalje kaže, da je isključenje Hrvatske stranke prava iz Hrvatskog Bloka zaključeno samo na Radićev predlog i zahtjev. Jedini se je dr. Laginja zauzimao za stranku prava, radi čega ga je Radić grubo uvrijedio.

Konferencija u Lousanni.

Ratna odšteta. — Troškovi Engleske. — Turci zapalili Smirnu.

LOUSANNE, 29. Na jučerašnjoj sjednici konferencije raspravljalo se o ratnoj odšteti i dugovima iz predašnjih ratova Turske. Izmet paša izjavio je, da Turska nije kriva za balkanski rat, te da za to ne treba da plaća ratnu odštetu, jer da su Grci prvi navali na Tursku. Venizelos je na to odgovorio, da su Turci 1912 navali prvi na Srbiju, pa je Grčka priskočila Srbiji u pomoć, pa prema tome su Turci rat skrivili i moraju platiti ratnu odštetu. Venizelos je dalje rekao, da gubitak Bitolja i Kosova nije za Turke gubitak već dobitak, našto je Izmet paša odgovorio, da bi Turci volili imati te krajeve, nego plaćati ratnu odštetu.

LONDON, 29. Dopisnik „Timesa“ iz Angore javlja, da je angorska skupština nestrpljiva radi sprostosti mirovne konferencije i da je spremila neke nove korake u tom pitanju, koji se drži u tajnosti. Angorska vlada teško drži na okupu čete, te se lako može dogoditi da se ove zime te čete raspadnu.

LONDON, 29. Bonar Law izjavio je u parlamentu, da nije potreba da se Savez Naroda upliće u turska pitanja. Dalje je rekao, da je Engleska prošla za mjere protiv Turske preko 2 i po milijuna lira šterling. Državni sekretar za vanjske poslove izjavio je, da su Turci zapalili Smirnu.

Rusija i Lozanska konferencija.

PARIZ, 29. „Petit Parisien“ javlja, da je netačna vijest, da će ruska delegacija ostaviti orijentalnu konferenciju. Naprotiv je istina, da ruska delegacija prisustvuje svima sjednicama konferencije. Rakovski je izjavio, da će svaki zaključak stvoren u Lousanni bez Rusije smatrati nevaljalim.

Strijeljanje u Grčkoj. - Ogorčenje engleske vlade.

LONDON, 29. Uprkos engleske note da se ne izvrše smrtno osude nad optuženim ministrima i generalima, grčka je vlada dala sve osudenike bezobzirno strijeljati. Engleska je veoma ogorčena na taj postupak, te odmah naredila svom poslaniku u Ateni, da snijesta napusti Grčku. Posljedice ovoga čina biće te, da će Grčkoj sa strane Amerike, Engleske i Francuske biti uskraćena svaka financijska pomoć.

Talijanska vanjska politika.

RIM, 29. Senat je jednoglasno izglasao povjerenje Mussolinija, i ako je Mussolini prije toga naglasio da mu nije stalo do pobjede za koju ima zahvaliti ljudima, tako slabog karaktera, koji glasuju za njega! Senator Albertini, vlasnik „Corriere della Sera“ napao je Mussolinijevu vanjsku politiku, koju je Mussolini vatreno branio, iznoseći detaljno svoju vanjsku politiku, naglavivši da će i nadalje zadržati min. vanjskih posala, te će voditi pacifističku a ne imperijalističku politiku. Dalje je rekao, da je on ne samo Saveznicima već i čitavom svijetu pokazao da Italija nije mrtva već živa i snažna zemlja sa budućnosti. Na koncu je rekao, da je osobito zahvalan što je Senat odobrio njegovu izjavu o objelodanju zaključenih ugovora.

Burze.

ZÖNICH, 29. Jučer je notirala deviza: Zagreb 1'80.

— Prigodom plibiscita u Bugarskoj izručeni su sudu članovi bivšeg kabineta, Tešov, Danev i Malinov.

Za predsjednika engleskog parlamenta izabran je jednoglasno Waidgley.

U prošlu srijedu je u Beogradu pao prvi snijeg.

Продаја: Сава Курбалија пок. Саве на Стрмице: продаје једно комплетно кућиште са око нетог 17 честица земљишта врло питомог и подесна за сваковрсни усјев као и виноград са великом просторијом за благо, око цијелог земљишта опасан је храстови гај, кућиште међаши са Босном, па је врло погодно за држање блага. — Озбиљни купци морали би се потрудити доћи на лице мјеста, продаваоц ће пружити најповољније увјете озбиљном купцу.

Сава Курбалија пок. Саве
Стрмица.

Златарска Радiona Вјекослав Grünbaum

Господски трг 13 - Шибеник

prima sve radnje zlatarske struke, izrađuje svaku vrst vjenčanih prstena (tonda), popravlja srebrene torbice, čisti i popravlja srebrene service brzo i solidno.

ОДЛИКОВАНА ФАБРИКА МАРАСКИНА И ЛИКЕРА

Ђ. С. МАТАВУЉ
КРАЉ. ДВОРСКИ ЛИФЕРАНТ
ШИБЕНИК (Далмација).

Основана 1884. — Бројави: „Дистилерија“.

Модерно уређена

„Нова Штампариа“
у Шибенику
препоруча се п. н. опћинству.

Помажите „Просвјету“!

BANCA DALMATA DI SCONTO D. D.

PODRUŽNICA ŠIBENIK

Prima uloške na knjižice i na tekući račun. - Eskomptira mjenice. - Obavlja sve burzovne naloge te isplate na sva tuzemna mjesta. - Izdaje čekove i kreditna pisma. - Financira trgovačka, obrtna i industrijalna poduzeća. - Obavlja sve štedioničke i bankovne poslove najkulantnije.

Brzobjavni naslov: DALMASCONTO.

21

КРОЈАЧКИ САЛОН
Младен Црвак
ШИБЕНИК (Далмација)

Чок и Манојловић

фабрика црквених воштаних свећа
Шибеник (Далмација).

Израђује црквене воштане свеће сваке величине. - Специјална израда свећа са натписима:

„Ко Крсно Име слави оном и помаже!“ и
„Мир Божји, Христос се роди!“

STIPE ŠARE - ŠIBENIK (Dalmacija)

Telegrami: ŠAREST - VELIKOPRODAJA ŽITARICA I ZEMALJSKIH PROIZVODA - Telegrami: ŠAREST

20

Uspješno se oglašuje u „Dalm. Radikalu“

СРПСКА БАНКА Д. Д. У ЗАГРЕБУ

Основана године 1895.

ФИЛИЈАЛА У ШИБЕНИКУ (Обала).

Бројави: СРБАНКА.

Деоничка главница К 162,000.000. Резерве преко К 55,000.000. Улошци преко К 500,000.000.

ФИЛИЈАЛЕ: ДУБРОВНИК, КНИН, НОВИ САД, (Централни Кредитни Завод, као филијала Српске Банке), СОМБОР, СПЛИТ, СУБОТИЦА, МИТРОВИЦА.

АГЕНТУРА дубровачке филијале у ГРУЖУ.
АФИЛИЈАЦИЈЕ: БЕОГРАД Подунавско трговачко и акцијонерско друштво, БОС. ШАМАЦ: СРПСКА БАНКА.

РОБНИ ОДИО: свих врста брашна, колонијала, француских боја прве врсте итд. Складиште у властитој кући. Цјеници на закључе бадава.

Најповољније укамађује улоге на уложне књижице и на текући рачун, те обавља све банковне и берзанске послове најкулантније. — Са свима је већим мјестима Европе у директној пословној вези, а тако исто и са Сјеверном и Јужном Америком.

12